

Vai mantojuma atstāšana ir jāplāno?

Santa Rubīna: "Ģimenes ir ļoti dažādas, un prakse rāda, ka strīds par vienu vienistabas dzīvokli Balvos var būt tikpat emocionāls un juridiski sarežģīts kā par vairākus miljonus vērtu savrupmāju Jūrmalā"

Apstājies un padomā, ko esi izdarījis, lai atvieglotu savu mantinieku dzīvi un nodrošinātu viņu labklājību nākotnē, rosina aizdomāties zvērinātu advokātu biroja "Sorainen" vadošā speciāliste, zvērināta advokāte Santa Rubīna. Vai ir kādas darbības, kas jāveic, lai iecerētais plāns strādātu? Varbūt tieši pretēji – nekas nav jādara, jo Civillikums nosaka mantošanas kārtību, un gan jau mantinieki paši tiks galā. Ja arī šobrīd atbilstu uz jautājumiem nav, pienāks brīdis, kad tādām būs jābūt.

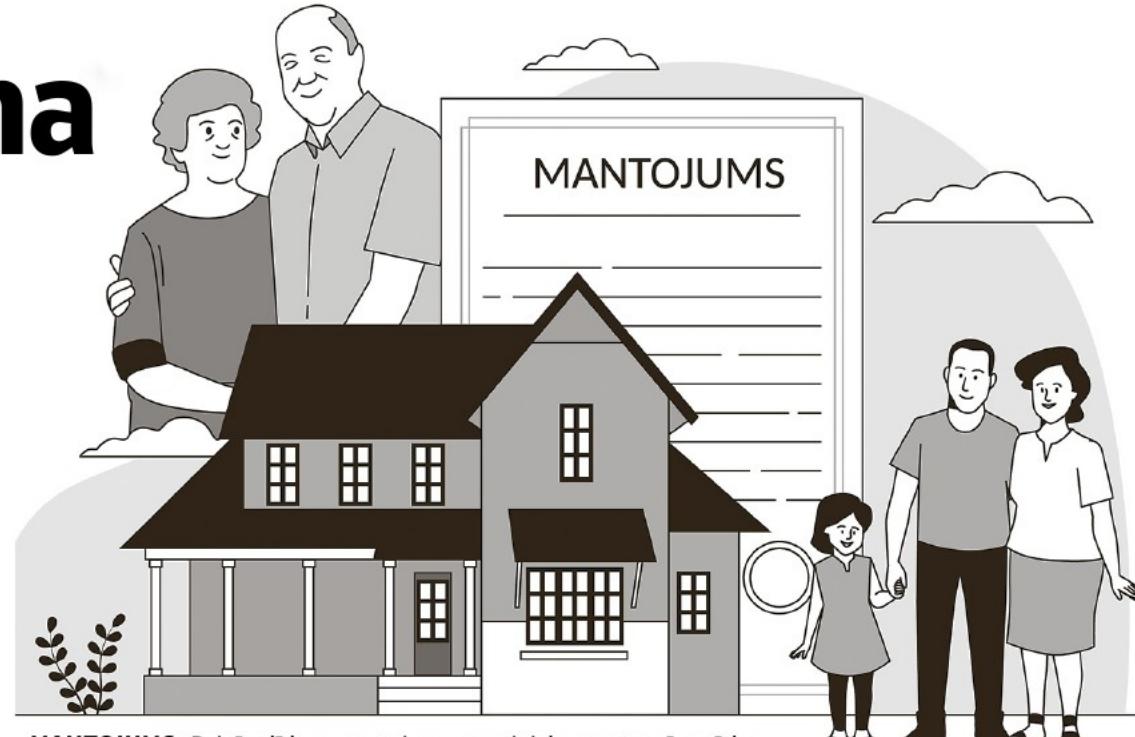
Latvijā var mantot, pamatojoties uz Civillikuma noteikumiem, ligu vai testamentu. "Ja mantojuma atstājējs neko iepriekš nav plānojis, Civillikums paredz, ka mantinieki tiks atrasti, pamatojoties uz tuvāko radniecības pakāpi, tas ietver arī adoptētos radiniekus. Kā tas notiks, ir detalizēti atrunāts, un mantojums bez mantinieka nepaliks. Mantot uz likuma pamata gan var tikai radinieki un adoptētās personas, bet ne ļoti tuvi cilvēki, svaini, partneri. Tas jāņem vērā. Ja tomēr gribas ko atstāt neadoptētajam bērnam vai partnerim, vērts padomāt par testamentu vai mantošanas ligumu," stāsta S.Rubīna.

Mantošanas ligumi Latvijā gan ir nestandarda risinājums. Specifika ir tāda, ka tiek panākta vienošanās starp mantojuma atstājēju un personu, kura mantos. Kad vienošanās panākta, to nevar atcelt vai mainīt bez mantojuma saņēmēja jeb nākamā mantinieka piekrišanas. Praksē tas var izrādīties izaicinājums, it īpaši situācijā, kad mantojuma atstājēja domas mainās. Problemas var rasties arī gadījumos, kad mantojuma atstājējs appreca un vēlas slēgt laulības ligumu, jo šajā situācijā ligumiskajam mantiniekam ir prioritāte pret laulāto un laulības ligumu. Tādēļ, izvēloties slēgt mantojuma ligumu, jābūt ļoti pārliecītam, skaidro S.Rubīna.

Ir arī iespēja atstāt legātu – novēlēt nevis visu mantojumu vai tā daļu, bet tikai atsevišķu priekšmetu. Turklat legātam neseko parādi. "Tomēr situācijā, ja personai pieder tikai viens vērtīgs nekustamais īpašums, to nevar atstāt kā legātu, apejot neatraidāmos mantiniekus," stāsta S.Rubīna.

Kur glabāt testamentu?

Trešais mantošanas veids ir testaments. Tie var būt divu veidu –

MANTOJUMS. Reizēm līdz ar mantojumu mantinieks manto arī parādus, un nereti tie ir lielāki nekā mantas vērtība. "Piemēram, laimīgi manto dzīvokli. Rezultātā parādi ir lielāki nekā dzīvokļa vērtība," akcentē S.Rubīna. Šo problēmu var palīdzēt risināt inventāra tiesība – mantojuma sastāva apzināšana pirms tā pieņemšanas.

FOTO: FREEPIK.COM

pašrocīgi rakstīti vai taisīti pie notāra. Līdz 2014. gadam pastāvēja vēl trešais veids – testamentam pieaicināja divus lieciniekus. Šobrīd tādas iespējas vairs nav, to mērā, ja testaments tapis vēl pirms 2014. gada, tas ir spēkā. "Diezgan bieži saņemam jautājumus – rākstīt pašam testamentu vai doties pie notāra. Zelta atbildes nav, bet ir nāsnes, par kurām vērts aizdomāties. Pirmkārt, pašrocīgi rakstot testamentu, ir varbūtība, ka kāds no mantiniekiem var to apstrīdēt, sakot, piemēram, ka tas nav mirušās personas rokraksts. Rokraksts var arī nebūt salasāms, un var rasties dažādas interpretācijas, ko mantojuma atstājējs patiesībā domāja. Otrkārt – kur glabāsies testaments, un vai radinieki to spēs atrast," teic S.Rubīna un piebilst, ka notāriem glabāšanā nodotiem testamentiem ir reģistrs.

Neatraidāmie mantinieki

Tomēr, gan sagatavojoj ligumu, gan testamentu, jāņem vērā būtiska niāse – neatraidāmie mantinieki. "Pat tad, ja izdarīta izvēle visu novēlēt tuvam cilvēkam, vienalga, jārēķinās, ka likumā ir noteikta cilvēku grupa, neatraidāmie mantinieki, kuriem pienākas noteikta jūsu īpašuma daļa. Ja viņu intereses nav nemitis vērā, viņiem ir tiesības prasīt atlīdzību naudas izteiksmē par to mantojuma daļu, ko viņi būtu tiesīgi saņemt. Neatraidāmie mantinieki ir laulātais un tuvākie lejupējie (bērni, mazbērni), ja nav lejupējo, tad laulātais un augšupējo (vecāki, vecvecāki)," skaidro S.Rubīna.

Ir arī iespēja atstāt legātu – novēlēt nevis visu mantojumu vai tā daļu, bet tikai atsevišķu priekšmetu. Turklat legātam neseko parādi. "Tomēr situācijā, ja personai pieder tikai viens vērtīgs nekustamais īpašums, to nevar atstāt kā legātu, apejot neatraidāmos mantiniekus," viņa norāda.

No problēmām neizbēgt

Juristiem un advokātiem zināmi vairāki miti saistībā ar mantoša-

AR KO SĀKT?

Saprast, kāda ir situācija

1. Kas jums pieder? Kādi aktīvi ir, un kur tie atrodas, kurā valstī?
2. Kurām personām un mērķiem jūs to vēlaties atstāt? Ja radiniekem, bērniem vai mīlotajam cilvēkam – vai bērni ir adoptēti un vai noslēgta laulība?
3. Kritiski izvērtēt – vai mantinieki paši spēs uzreiz pārvaldīt mantojumu? (nepilngadīgi bērni, finansiāli neatkarīgi bērni, mantinieki, kurus bizness nekad nav interesējis)
4. Vai mantinieks zinās par testamentu?
5. Kā mantinieks uzzinās par jums piederošo mantu?

KAS IR DIGITĀLAIS MANTOJUMS?

KRIŠJĀNIS KALĀNS,
"SORAINEN" JURISTA PALĪGS

Vienotas definīcijas tam pagaidām nav. Mana interpretācija – tas ir jebkas, kas pastāv digitālā formātā un kam piemīt īpašumtiesības, lietošanas tiesības un pār to īstenojama juridiskā kontrole. Skan smagnēji, bet būtibā tas ir jebkas digitālā formātā, kas kādam pieder. Kādēļ tas ir svarīgi? Dzīvojam modernā laikmetā, un vairāk nekā puse pasaules iedzīvotāju ikdienā lieto internetu. Tas nozīmē, ka neizbēgami paliks digitālais nos piedums. Cik liels tas būs, atkarīgs no katra paša. Runājot par mantojumu, vērts aizdomāties arī par to, ko atstāsim digitāli. Sfēra ir ļoti jauna, pagaidām tam nav nekāda regulējuma ne Latvijā, ne citās valstīs. Digitālais mantojums var būt finanšu aktīvi (kriptovalūta), radošie aktīvi (NTF, fotogrāfijas, videomateriāli, skaņdarbi), lietošanas licences ("Apple Music", "Netflix", e-grāmatas), sociālo mediju konti ("Facebook", "Twitter", "LinkedIn"), e-pasta konti ("Google", "Bing", "Yahoo"). Cilvēki arvien vairāk sāk interesēties, ko no tā, kas iegādāts internetā, var tālāk nodot un ko nē. Vienkāršas atbildes nav, tas atkarīgs no katras vietnes noteikumiem. Parasti registrējoties tos gan cītīgi neizlasa un visam piekrīt, taču tieši tur slēpjās atilde, vai tas, ko nopērkam, mums pieder vai varam tikai lietot. Diezgan bieži dzīrdam jautājumu – kas notiks ar manu sociālo tīklu profili pēc nāves? Varianti ir vairāki – automātiski izdzēsīs, bet to var arī pārveidot par piemiņas profili. Latvijas cilvēkiem gan nevienu tādu neesmu redzējis.

Kā rīkoties? Vispirms ir vērts uzskaitīt un apkopot digitālo vērtību sarakstu. Kas un kur atrodas, un kā tam piekļūt. Viens no piemēriem – visu sarakstīt, ievietot aploksnei un nodot notāram ar nosacījumu, ka tikai pēc nāves tuvinieks tam var piekļūt. Tas nav domāts kā testaments, bet drīzāk instrukcija. Labs rīks ir arī paroļu pārvaldnieks – paroles salīdzinoši drošā veidā saglabājas un nepazūd. Trešā iespēja – visu informāciju uzticēt kādai tuvai personai. Tiesu prakses par digitālo aktīvu mantošanu vēl nav izveidojušās. Arī likumi grozījumi pagaidām nav plānoti, taču tas ir tikai laika jautājums – problēmas noteikti būs. Ideāli būtu vienots regulējums, piemēram, Eiropas līmenī. ASV atsevišķos štatos regulējumi ir, bet tie ir tikai sākuma stadija.

— Agita Bērziņa